

„MAGYARNAK LENNI: NAGY S SZENT AKARAT!”

Ilyentájt, november tizenharmadika táján a fenti címmel meghirdetett magyarságverseket mondó fiatalok versenyével szoktunk emlékezni a trianoni fájdalom költőjére, a honszerető költőre és pedagógusra. A száz éve Trianonban kimondott gyalázatos, tehát igazságtalan döntés évében a „világjárványhelyzet” következtében hozott kormányrendelet megakadályozta, hogy 2020-ban is meghirdessük és megrendezzük a magyarságversek szemláját. Ehelyett az alábbi emlékezéssel tisztelgünk hazafias költőnk előtt. Kérjük és javasoljuk, hogy egy-egy költeményének magányban vagy a családban történő felolvasásával, megzenésített versének meghallgatásával, eléneklésével is emlékezzünk!

Az emlékezetből (majdnem) kitörölt költő

Az osztrák Habsburg-ház jármában szenvedő országnak az Európán végigsöprő forradalmak hatására 1848-ban érkezett az idő, hogy megszerezze függetlenségét. Ennek a forradalmi hangulatnak, később szabadságharcnak *Petőfi Sándor* volt a lángelkű költője.

Egy másik *Sándor* jó félszázaddal később, akit szintén költőnek teremtett a Teremtő, saját szemével látta, szellemével érzékelte, amint a sátáni gonosztevők Trianonban felnégyelik hazáját, s prédának vetik oda a konkra éhes „jósomszéd-népeknek” országlásul. Maradhatott-e csendben, bezárkózhatott-e a költői elefántcsonttoronyba? *Petőfi Sándor* vajon nem arra buzdította volna-e nemzetét ebben a helyzetben, hogy ne törődjön bele a Kárpát-medencei egység szétdarabolásába, és ahogy lehet, minden eszközzel: „karddal és/vagy a szó erejével” szerezze azt vissza a bitorlóktól? Tehet-e mást az igaz költő, minthogy – *Petőfivel* élve: „a nép ajkára hullatja keblének mennyei manáját?”

Ezt tette **Sajó Sándor** is – mert róla van szó - , aki nem akart gyáva csendet, fel kellett hát ráznia népét, hallókká és látókká tenni őket, hogy ami történt, a Kárpát-medence földrajzi, gazdasági, politikai és kulturális egységének szétszaggatásába, Szent István országának csonkolásába nem törődhetnek bele. Nem egyedül *Sajó Sándor* volt az, aki a világba kiáltotta tiltakozását, hanem *Gárdonyi Géza*, *Jászai Mari*, *Krúdy Gyula*, *Kosztolányi Dezső*, *Lyka Károly*, *Tóth Árpád*, *Végyvári (Reményik) Sándor*, *Babits Mihály*, *Juhász Gyula*, *Szabó Dezső*, *József Attila* (a sor hosszan folytatható), de *Sajó Sándor* volt az, akit a következő évtizedek „magyar” politikája kiiktatott a költők közül, s majdnem sikerült teljesen kitörölnie az emlékezetünkben.

Ki volt Sajó Sándor?

Sajó Sándor **1868. november 13-án** született Hont vármegye székhelyén, Ipolyságon.

Szülvárosában járt elemibe, **Selmecbányán** középiskolába, majd a **budapesti** bölcsészkaron **magyar-latin** szakot végzett. **Nyitrán** kezdte meg középiskolai tanári pályafutását, **Újverbászon** folytatta, ahol családot is alapított. Délvidékről **Jászberénybe** került, majd a budapesti **III. kerületi gimnáziumba** (ma Árpád Gimnázium), onnan **Kőbányára**, ahol 1917-től – a kommün időszakát leszámítva – a **Szent László Gimnázium főigazgatója** lett.

Tanári érdemei elismeréseként 1909-től az **Országos Középiskolai Tanáregyesület titkára**, majd főtitkára. **1917-től a Kisfaludy Társaság tagja**, **1921-től tankerületi főigazgató**, majd több szervezet is tagjai sorába választja, mint pl. a **Magyar Tanárok Nemzeti Szövetsége**, a **Szent István Akadémia**, valamint **1932 őszén a Magyar Tudományos Akadémia** is *levelezői tagjai* sorába iktatja. Ezen **Négyesy László**, az esztétika professzora köszönti az új tagot: *„Akadémiánk mindig válogatós volt költőkkel szemben. A választással ebben az esetben is hangsúlyozta azt, hogy Téged kiemelkedő egyéniségnek ismer el a magyar költészet terén. Köteteidnek sorában igazi eredeti lírai tehetség szólal meg... Mi költészetekben a művészi értéket helyezzük mindenek fölé, a tartalom és a forma benső összhangját, a nyelv muzsikáját...”*

Akadémiai tagságát azonban nem sokáig élvezhette. **1933. február 1-jén, 65 éves korában elhunyt.** Budapest főváros **500 pengős dízsírhelyet** jelölt ki számára. Búcsúztatásán **Áprily Lajos** mondott gyászbeszédet: *„... a szenvedélyes nemzetszerelmem a meghatározó vonása költészetének... Isten-döbrentő látomássá nő területi eltorzulásunk, lírai vallomássá az elesettség orcpirító szégyene s a felemelkedés jövőt kápráztató víziója. Fogadalmi líra ez, a nemzetéért égő lélek állandó tűzrakása, melynek lobbanásai az erdélyi Végvári-versek lármatüzeivel váltanak rokonjelzéseket... Keserűségében is nemzete életigenlésének a poétája volt s maga is tele volt életszeretettel.”*

Sajó első költeményei, zsengei **Három év alatt** címmel még selmecbányai diákoskodása alatt látnak napvilágot. A **Fiatal szívvel** címűt 1904-ben követi az **Útközben**, amelyben az ún. nagy versekből is találunk már (*Magyarnak születtem*, A tarpataki völgyben...). A **Gordonka** címűben jelenik meg a leghíresebb költeményei közül a *Magyarnak lenni*. Aztán a további kötetek (**Gyertyaláng**, **Tegnaptól holnapig**, **Muzsikaszó...**) és költemények (*Magyar ének 1919-ben*, **Rendületlenül!**, **Hit**, **Mohács után**, *Magyar fiú éneke...*), de drámákat is írt, melyek közül a **Zrínyi György házasságát** a Nemzeti Színház is sikerrel játszotta, valamint írt irodalmi tanulmányokat, műfordításokat...

Utóélete – Emlékének ápolása

Sajó Sándor az a költő, akit majdnem sikerült az emlékezetből kitöröltetni a világháborút követő hatalomnak. Nemzedékek nőttek úgy fel – köztük tanárok is – , akik mit sem sejtettek arról, hogy van a magyar irodalom jeles alkotói között egy Sajó Sándor nevezetű is, akit méltó hely illetné meg irodalmunk jeles képviselői között.

Ebből a tetszhalott állapotból kétséget kizáróan a **Szent László Gimnázium Öregdiák Baráti Köre ébresztette fel a szűk közvéleményt. Szoboszlay Pálnak, Hertelendy Gyulának, Bakay Györgynek és társaiknak köszönhető**, akik elérték azt, hogy a Szent László Gimnáziumban Sajó-verseket mondjanak a diákok... A kilencvenes évek végén megkeresték szeretett főigazgatójuk „dízsírhelyét” a Kerepesi temető dzsungelében, kiszabadították az akácok, iszalagos, vadkomlós terület sűrűjéből, vadonatúj síremléket állítottak saját költségükön ...

Síremléke 2018-ban

Ezt követte a kapcsolatfelvétel a **Palóc Társasággal**, amely **2000. november 19-én** emléktáblával jelölte meg a költő Káptalan utcai házát Ipolyságon.

Tábla a szülőház falán

2000-től a Palóc Társaság önként vállalt fő letéteményese a Felvidéken Sajó Sándor költői és emberi hagyatéka őrzésének. Népszerűsítésére, ismertté tételére „**Magyarnak lenni: nagy s szent akarati!**” címmel évente meghirdeti a magyarságverseket mondó alap- és középiskolák diákjainak versmondó versenyét a költő születésnapjához (november 13.) közeli hétvégén.

Kezdetben 15-20-an jelentkeztek és csak a felvidékiek, később többen és az Ipoly mindkét partjáról. Az utóbbi évek szemléin a versmondó magyar fiatalok száma megközelítette az ötvenet.

A szervezők örömét fokozza, hogy nemcsak az Ipoly mentéről jönnek el a fiatalok a versenyre, hanem még a Mura vidékéről, Alsólendváról is és érkeznek a délvidéki Adárról, Zentáról s mindig helyezésekkel térnek haza. A versmondóknak két költeményt kell előadniuk a szakmai értékelő bizottság előtt, mégpedig egy szabadon választott Sajó-verset és egy másikat a magyar hazafias költészetből választva. A versenyt

legtöbbször egyéb kulturális rendezvények egészítik ki, így például járt az emléknapokon Praznovszky Mihály irodalomtörténész, Kalász Márton költő, az Írószövetség elnöke, Döbrentei Kornél Balassi-kardos költő. Volt már felvidéki filmbemutató (Sacra Korona) a rendező Koltay Gáborral részvételével, képzőművészeti kiállítás, zenés irodalmi műsor stb.

Az I. korosztály versmondói 2018-ban

Örömmel nyugtázzhatjuk, hogy töretlenül – rendületlenül! – folyik Sajó Sándor „rehabilitálása”, főleg ha arra gondolunk, hogy egyre több helyen és alkalommal hangzik el egy-egy Sajó-költemény ill. versmegzenésítés (Kárpátia, Végvár zenekar, Tarnay Alajos, Belányi Gyula). Mit bizonyít ez? Nem mást, mint azt, hogy az eddigi fáradozás nem volt hiábavaló, hogy a kitartó, türelmes és céltudatos munka megérleli gyümölcsét.

Ezen a téren jelentős eredmény született a 2008-as esztendőben. Tudniillik 2008-ban kettős évfordulója volt Sajó Sándornak. Születésének 140. és halálának 75. Ebből kiindulva döntött úgy a Palóc Társaság, hogy 2008-at **Sajó Sándor Emlékévként** nyilvánította.

Az emlékévként első jelentős eseménye a költő halálának 75. évfordulójához kapcsolódva zajlott. Február 1-jén a Palóc Társaság koszorúzási ünnepséget tartott a költő Fiumei úti sírkertjében levő sírjánál. Erre a kegyeletos megemlékezésre a Palóc Társaság meghívta a Magyar Tudományos Akadémiát, az Írószövetséget, a Pedagógusok Demokratikus Szakszervezetét.

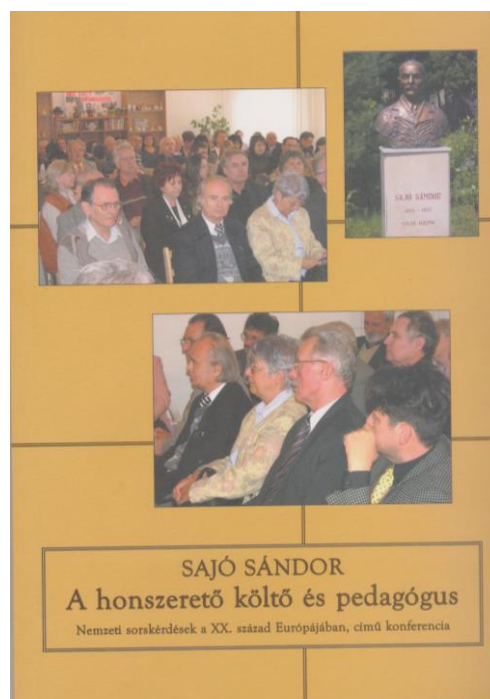
Bár egyik intézmény, szervezet képviselője sem jelent meg, mégis óvatos bizakodással várható, hogy már nem kell sokáig várni Sajó Sándor elismerésére. Az Írószövetség elnöke, Vasy Géza szavaiból érződik ez leginkább, aki azt írta levelében:

„...a századfordulónak számos íróját feledte el az utókor. A tárgyilagos értékelés az irodalomtörténet írás feladata lenne. Remélhetőleg erre sor fog kerülni, és egy újabb évfordulói alkalommal – vagy attól függetlenül – érdemlegesen meg lehet emlékezni Sajó Sándorról is.”

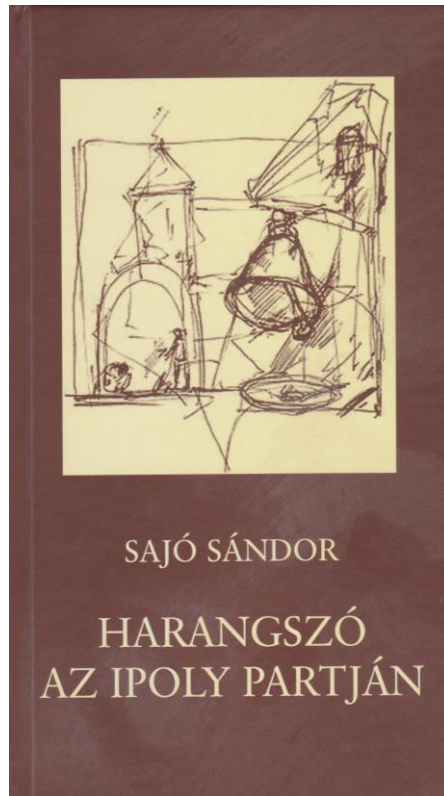
A tisztelet koszorú ipolysági szobrán

Az emlékévé legkiemelkedőbb eseménye a költő mellszobrának felavatása volt az ipolysági r. k. templom előtti téren (ma Sz. István tér). A szobor alkotója Oláh Szilveszter szobrászművész, avató beszédet Lezsák Sándor költő, a Magyar Országgyűlés alelnöke mondott. Vaskos kötetben megjelent a SikerX kiadóban Sajó Sándor kötetekben megjelent verseinek gyűjteménye. Megrendeztük a magyarságversek szemléjét, és emlékülést is rendeztünk a nyugdíjas klubban sok érdeklő részvételével *Sajó Sándor, a honszerető költő és pedagógus* címmel, melynek előadói voltak: Archimédesz Szidiropulosz szociológus, történész, Bihari József, a kőbányai helytörténeti gyűjtemény vezetője, Szalay Károly a Magyar Demokrata újságírója, Vödrös Attila, az Új Idők újságírója, Szarka Emese egyetemi hallgató, Duka Zólyomi Árpád EP-képviselő, Csámpai Ottó szociológus. Elhangzottak a költő megzenésített költeményei Szakács Gábor, Radványi Balázs Prima Prémium- és Kossuth-díjas zeneszerző-énekes (Kaláka), Enyedi Béla, Belányi Gyula megzenésítésében. Erre az alkalomra jelentettük meg ugyancsak a SikerX kiadóban a *Harangszó az Ipoly partján* c. kötetet, amelyben a költő néhány verse olvasható s Oláh Szilveszter rajzai díszítik.

Az emlékülés elhangzott előadásai e kötetben

A rendezvény szép pillanata volt, amikor Simon M. Veronika festőművész a költő arcképét adományozta a Városi Könyvtárnak és a rendezőnek. Az emlékülésen elhangzott előadások is könyvbe kerültek, melynek címe azonos az emlékülés címével.

Sajó-kötet Oláh Szilveszter rajzaival

A Palóc Társaság a jászberényi Jászok Egyesülete, a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége és a Lehel Vezér Gimnázium támogatásával emléktábla-avató ünnepséget tartott 2011. november 8-án Sajó Sándor egykori iskolájában, a Lehel Vezér Gimnáziumban.

Emléktábla Jászberényben

2018-ban is emlékévet hirdettünk a születés 150. és az elhalálozás 85. évfordulója tiszteletére. Ennek keretében az óbudai Árpád Gimnáziumban emléktábla-leleplezésére került sor, melyen Varga Mihály pénzügyminiszter, Bús Balázs III. kerületi polgármester is részt vett.

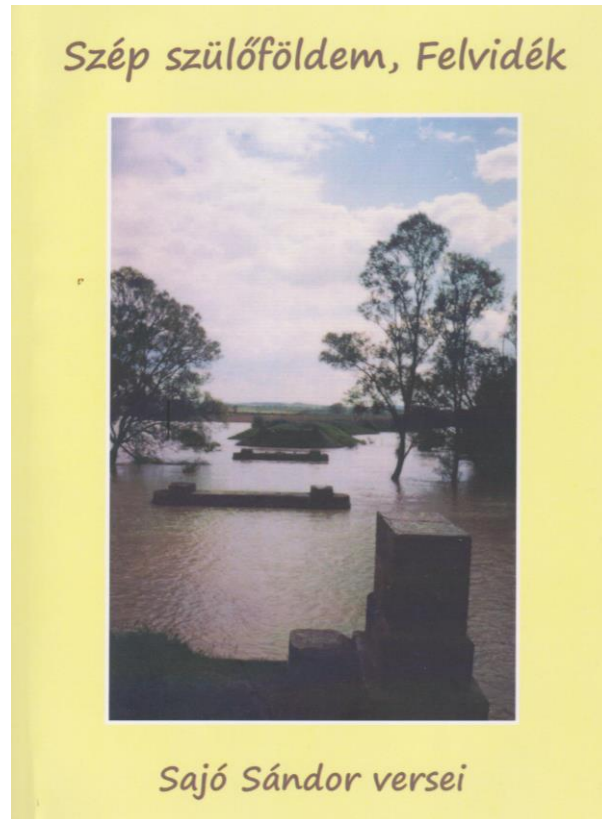
Az óbudai emléktábla

Rajzpályázatot hirdettünk Sajó-költemények rajzolására, s a legjobb alkotásokból az ipolysági Városi Könyvtárban nyílt kiállítás.

Lalák Boglárka ipolysági tanuló díjnyertes rajza

A középiskolások irodalmi vetélkedőjén, amelyet a szülőváros Fegyverneki Ferenc Közös Igazgatású Katolikus Iskolájában rendeztünk, az Árpád Gimnázium, az ipolysági Szondy György Gimnázium, a jászberényi Lehel Gimnázium és a vendéglátó iskola 3 tagú csapatai adtak számot ismereteikről. Az évforduló tiszteletére megjelentettünk két könyvet is. *Szép szülőföldünk, Felvidék* címen Sajó Sándor életében a kötetekben megjelent költeményeinek második, javított kiadása jelent meg a Biro Family Nyomda és Kiadó gondozásában valamint egy vékony kötet *Magyarnak születtem* címmel, melyben a költőről szóló jelenkori és korabeli írások olvashatók.

Verseinek gyűjteményes kötete 2018-ban

A könyveket több helyszínen is bemutattuk: Budapesten a Körösi Csoma Sándor Kőbányai Kulturális Központban, a Sashalmi könyvtárban, a Józsa Judit Galériában, a Hegyvidéki Kulturális Szalonban, az Attila Hotelban, valamint a balassagyarmati Madách Imre Városi Könyvtárban és az ipolysági Városi Könyvtárban.

Könyvbemutató a balassagyarmati könyvtárban...

... és Kőbányán

Az emlékévet a költő Fiumei úti temetőben levő sírjának megkoszorúzásával kezdtük, ahol Cságoly Péterfia Béla, a Szózat című elektronikus folyóirat főszerkesztője elsősorban Sajó Sándor költői munkásságára hívta fel a figyelmet, de szólt az utókor általi megbecsülés hiányáról is, továbbá a szülőváros nevében Pálinkás Tibor, az ipolysági Honti Múzeum és Simonyi Lajos Galéria vezetője emlékeztetett elsősorban Sajó Sándor Hont megyei éveire s amelyen ezúttal sem képviseltette magát sem a Magyar Tudományos Akadémia (melynek tagja volt a költő), sem a főváros (amely díszsírhelyet adományozott neki), jelen volt viszont az Írószövetség (dr. Medvigy Endre), a Magyar Pedagógiai Társaság (Zsadányi László), a Magyarok Világszövetsége (Fuksz Sándor), az Országos Honismereti Szövetség (Hála József), Budapest XII. ker. Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény (Földvály Gergely), Krúdy Kör (Kanizsa József), a szobi, illetve a váci múzeumbarátok körének tagjai, a szülőföldről a Honti Múzeum és Galéria Baráti Kör tagjai. Az emlékévet emlékülés zárta Ipolyságon a Szondy Gimnáziumban, itt dr. Szabó Pál Csaba történész, egyetemi tanár, dr. Medvigy Endre irodalomtörténész, dr. Szarka Emese oktató, tréner és coach, Metykó Béla Budapest – Kőbánya helytörténésze, dr. Kiss László orvostörténész, Cságoly Péterfia Béla világhálós lapszerkesztő voltak az előadók. Irodalmi zenés összeállítással emelte a rendezvény színvonalát a balassagyarmati Tormay Cécile Irodalmi és Történelmi Társaság.

A rendezvény fővédnöke távollátában Dunajszky Géza helytörténész olvasta fel Csáky Pál EP-képviselő üdvözetét. Az emlékülést követő koszorúzási ünnepségen Duray Miklós író, politikus, a Szövetség a Közös Célokért elnöke fejtette ki a költővel és a mai társadalommal kapcsolatos gondolatait.

Az emlékülés szereplői

Mindezek alapján remélhető, hogy Sajó Sándor nem lesz a magyarok emlékezetéből kitörölt költő, ellenkezőleg: gyakran olvasott, búban-bajban vigasztaló, megalázottságban lelkierőt adó, az ifjúság hazafias nevelésében útmutató, szeretett költő. Mert igaz:

„...a nagy csodát is hinni kell még, -
 De amikor a szörnyű nemlét
 Már a fejünkön csapkod át:
 Nem égrenéző szemmel állni,
 Nem várni, várni, egyre várni, -
 Csinálni kell a nagy magyar csodát!”

Z. Urbán Aladár

Sajó Sándor : Magyarnak lenni

Magyarnak lenni: tudod mit jelent?
 Magasba vágyva, tengni egyre - lent;
 Mosolyogva, mint a méla őszi táj,
 Nem panaszkodni senkinek, mi fáj;
 Borongni mindig, mint a nagy hegyek,
 Mert egyre gyászlik bennünk valami:
 Sokszázados bú, melyet nem lehet
 Sem eltitkolni, sem bevallani.
 Magányban élni, ahol kusza árnyak
 Bús tündéreként föl-fölsirdogálnak,
 S szálaiból a fájó képzeletnek
 Fekete fényű fátylat szövögetnek
 És bús és gyászt és sejtést egybeszöve
 Ráterítik a titkos jövőre.
 Rabmódra húzni idegen igát,
 Álmodva rólad: büszke messzi cél,
 S meg-megpihelve a múlt emlékinél,
 Kergetni téged: csalfa délibáb!...
 Csalódní mindig, soha célt nem érve,
 S ha szívünkben már apadoz a hit:
 Rátakargatni sorsunk száz sebére
 Önámításunk koldusrongyait.
 - Én népem! múltba vagy jövőbe nézz:
 Magyarnak lenni oly bús, oly nehéz!...

Magyarnak lenni: tudod mit jelent?
Küzdelmet, fájót, véges végtelent.
Születni nagynak, bajban büszke hősnek,
De döntő harcra nem elég erősnek;
Úgy teremődni erre a világra,
Hogy mindig vessünk, de mindig hiába:
Hogy, amikor már érik a vetés,
Akkor zúgjon rá irtó jégverés.
Fölajzott vággyal, szomjan keseregve
A szabadító Mózeset várni egyre:
Hogy porrá zúzza azt a szirtfalat,
Mely végzetünknek kövült átkául,
Ránk néz merően, irgalmatlanul,
S utunkat állja zordan, hallgatag.
Bágyadtan túrni furcsa végzetünk,
Mely sírni készítő tréfát űz velünk,
S mert sok bajunkat nincs kin megtorolni:

Egymást vádolni, egymást marcangolni!
- Majd fojtott kedvünk, hogyha megdagad,
Szilajnak lenni, mint a bércpatak,
Nagy bánatoknak hangos lagziján
Nagyot rikolt ni: hajrá! húzd, cigány -
Háborgó vérrel kesergőn vigadni,
Hogy minekünk hajh! Nem tud megvirradni,
Hogy annyi szent hév, annyi őserő,
Megsebzett sasként sírva nyögdelő,
Mért nem repülhet fönn a tiszta légben,
Munkás szabadság édes gyönyörében,-
Hogy mért teremtett bennünket a végzet
Bús csonkaságnak, fájó töredéknek!...
Tombolva inni hegyeink borát,
Keserveinknek izzó mámorát,
S míg vérünkben a tettvágy tüze nyargal,
Fölbúgni tompa, lázadó haraggal,-
S mikor már szívünk majdnem megszakad:
Nagy keservünkben,
Bús szégyenünkben
Falhoz vágni az üres poharat.
-Én népem! múltba vagy jövőbe nézz:
Magyarnak lenni oly bús, oly nehéz!...

De túl minden bűn, minden szenvedésen,
Önérzetünket nem feledve mégsem,
Nagy szívvel, melyben nem apad a hűség,
Magyarnak lenni: büszke gyönyörűség!
Magyarnak lenni: nagy s szent akarat,
Mely itt reszket a kárpátok alatt.
Ha küszködön, ha szenvedőn, ha sírva:
Viselni sorsunk, ahogy meg van írva;
Lelkünkbe szíva magyar földünk lelkét,
Vérünkbe oltva ősök honszerelmét,
Féltőn borulni minden magyar rögre,
S hozzátapadni örökkön-örökre!...